

SMLOUVA O ZALOŽENÍ RODINNÉ HROBKY V POSTŘELMOVĚ

MARTIN FAJTL

Abstrakt: Cílem tohoto příspěvku je uvést diplomatický rozbor a popis znovuobjevené tzv. postřelmovské listiny. Předložený diplomatický materiál je zasazen do širšího dobového kontextu a demonstruje listiny majetkoprávního obsahu.

Klíčová slova: Bukůvkové, diplomatika, sfragistika, nižší šlechta, Postřelmov, Chromeč.

Příspěvek se zabývá tzv. postřelmovskou listinou,¹ pramenem řadícím se do skupiny dokumentů majetkoprávního obsahu. Již v úvodu je nutno zmínit, že originál listiny byl až do nedávna považován za ztracený, a tudíž se vycházelo z opisu listiny.² Tato listina je z diplomatického hlediska právní smlouvou. Její uzavření inicioval moravský šlechtic Zikmund Bukůvka, reprezentující na přelomu 16. a 17. století přední rody na Moravě.³ Tento šlechtic ujednává v listině podmínky mezi jeho rodem a obyvateli obce Postřelmov,⁴ kde nechal vystavět rodinnou hrobku a následně zaopatřil její správu. Po jeho náhlé smrti smlouvu dojednala Bukůvkova manželka Barbora Okrouhlická z Kněnic se synem Albrechtem Rohovladem. Smlouva zachycuje darovací akt pozemku, který šlechta přenechala obyvatelům Postřelmova. Tímto měly být zajištěny budoucí náklady spojené s údržbou a opravami této rodinné hrobky. Smlouva byla vytvořena ve dvojím vyhotovení, pro vydavatele a pro potřeby obce. Podpis smlouvy pak připadl na sobotu 24. února roku 1612.⁵

Obecně lze tvrdit, že ve druhé polovině 13. století prošly písemnosti vrchnostenské správy z pohledu diplomatiky proměnou.⁶ Zatímco před tímto obdobím lze písemnosti zjednodušeně dělit na listiny řešící majetkoprávní záležitosti a listy soukromého charakteru, nastává ve 2. polovině 13. století obrat v samotném pochopení podstaty a smyslu obou pojmů. Jako příklad můžeme uvést proměnu soukromých listů na písemnosti veřejného charakteru nebo vznik evidenčních pomůcek, ze kterých se později vyvinuly zemské desky, městské knihy apod.

- 1 Originál listiny vyhotoven na pergamenu, česky, tři přivěšené pečete (heraldicky vpravo pečeť Ladislava Veleny ze Žerotína, uprostřed Barbory Okrouhlické z Kněnic, vlevo Albrechta Rohovlada z Bukůvky). Podrobný rozbor a transliterace listiny viz studie autora FAJTL, M. *Smlouva Zikmunda Bukůvky o založení rodinné hrobky v Postřelmově. Zprávy VMO*, 2015, č. 310. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci, 2015. (v tisku)
- 2 Moravský zemský archiv, fond G 2 Nová sbírka, 1222–1930. Popř. přepis POŠTULKA, F. *Hejtmanství Zábřežské*. Olomouc 1893. DOUBRAVSKÝ, Z. *Bukůvkové a jejich renesanční hrobka v Postřelmově*. Postřelmov 2000, s. 20–22. Pro studii užít originál listiny, od roku 2011 se nachází v archivu autora.
- 3 Dějiny celého rodu viz BŘEZINA, V. *Bukůvkové z Bukůvky*. In: *Genealogické a heraldické informace*, 2001 [vyd. 2002], s. 5–48.; BŘEZINA, V. – DOUBRAVSKÝ, Z. *Bukůvkové z Bukůvky*. In: DOKOUPIL, L. (ed.). *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Nová řada. Sešit 7. (19.). Ostrava, 2005, s. 23–32; BŘEZINA, V. *Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku: rod Bukůvků z Bukůvky od středověku do 20. století*. České Budějovice: Veduta, 2008.
- 4 Více viz HOSÁK, L. *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Academia, 2004, 1144 s.
- 5 Originál listiny vyhotoven na pergamenu, česky, tři přivěšené pečete (heraldicky vpravo pečeť Ladislava Veleny ze Žerotína, uprostřed Barbory Okrouhlické z Kněnic, vlevo Albrechta Rohovlada z Bukůvky). Srov.: DOUBRAVSKÝ, *Bukůvkové... POŠTULKA, F. Hejtmanství Zábřežské*. Olomouc: Učitel'ský spolek šum-persko-zábřežský, 1893, 1 nestr. sv.
- 6 Srov. HOCHEDLINGER, M. *Aktenkunde. Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Wien/München: Böhlau Verlag/Oldenbourg Verlag, 2009, 292 s.

Smlouvu o založení rodinné hrobky v Postřelmově lze zařadit mezi listiny,⁷ jejichž obsah je primárně právní povahy, konkrétně vyjednává podmínky založení a zajištění budoucí údržby této stavby. Z hlediska právního lze tento list považovat za smlouvu,⁸ dohodu. Jedná se o dvoustranné právní jednání, kde obě strany projevují shodný projev vůle. Obě strany směřují ke vzniku práv a povinností. V tomto případě se tedy zavazují obyvatelé obce Postřelmova k trvalé údržbě rodinné hrobky, kdežto druhá strana poskytuje nejen finance, ale i pozemky k obecnímu užívání.

Zajímavé by jistě bylo také zhodnotit, jak se důležitost uzavírané smlouvy projevila na volbě užitého materiálu, na kterém byl dokument vyhotoven. Tato tzv. postřelmovská listina je psána na pergamentu středoevropského typu, který je opracován po obou stranách stejně. Pergamen se používal pro rukopisy do 18. století, především z důvodu stálosti materiálu a důvodů finančních pro dokumenty vyššího významu. V našem případě lze tedy konstatovat, že smlouva byla pro rod Bukůvků velmi důležitým dokumentem. Právě proto, že vnitřní znaky písemnosti nijak nevybočují z dobového úzu, můžeme na podrobnějším rozboru listiny dokumentovat jakýsi standardizovaný vzhled písemností tohoto typu.

FORMÁLNÍ VZHLED A OBSAH LISTINY

Jedná se o listinu o rozměrech 49,4 cm (+ 6,1 cm plika) × 61,4 cm, psanou česky, jednou písařskou rukou na pečlivě po obou stranách upraveném pergamentu. Listina o celkem 41 řádcích textu, včetně nadpisového, je pevně textově uspořádána. Na levé straně je dodržován odstup textového bloku 4,5 cm od okraje pergamentu, na straně pravé je zápis doveden až k okraji psací plochy. Na této straně jsou koncové tahy porušeny, pravděpodobně pozdějším ořezem pergamentu. Úvodní řádek je proveden kaligrafickou frakturou, samotný text listiny psán českou novogotickou polokurzívou. Iniciály členící text celkem na 7 pomyslných odstavců jsou tučně zvýrazněny a dozdobeny pomocí spirálovitých tahů zasahujících do okolního textu, na několika místech s rozvilinami. Celý textový blok je zakončen stylizovaným ornamentem.

Skladba je stylizována subjektivně, vydavatelé se v textu uvádějí v první osobě singuláru, např. „já, svrchu psaná Barbora Vokrouhlická z Kněnic etc. a já, Albrecht Rohovlad Bukůvka z Bukůvky etc.“.⁹ Na prvním a částečně i druhém řádku se nachází datovací formule: „Léta Páně tisícího šestistého dvanáctého, v sobotu den památný svatého Matěje, apoštola Páně“. Dále následuje intitulace se jmenováním všech vydavatelů listiny: „Barborou Vokrouhlickou z Kněnic etc. a Albrechtem Rohovladem Bukůvkou z Bukůvky, na Červené Lhotě a Chromči, jakožto manželkou a synem.“ Po této části je uvedena narace obsahující konkrétní zdůvodnění vydání písemnosti – „jakožto pána a vrchnosti nahoře psané vsi Postřelmova, pohřeb udělati a vystavěti dal“. Stejně jako u pramenů tohoto charakteru, se i zde do jisté míry projevuje individualita stylisty – „za příčinou tou, že jest Pán Bůh všemohoucí pana Zikmunda Bukůvku etc. z tohoto bídneho světa skrze prostředek smrti časné povolati ráčil“. Dispozice popisuje vlastní právní pořízení a jeho detaily – „abychom my podle takového začatého snesení a námluvy s lidmi a sousedy z dědiny Postřelmova z strany toho pohřebu, jak by měl opatrován budoucně býti“. V textu jsou na několika místech zdůrazněny osoby, Barbora Okrouhlická z Kněnic se svým synem Albrechtem, které smlouvu započatou za života Zikmunda Bukůvky,

7 FIALA, Z. *Česká diplomatika do r. 1848*. Praha: SPN, 1971, 382 s.

8 Heslo smlouva v *Ottově slovníku naučném*.

9 Transkripce textů se řídí obecně uznávanými edičními pravidly, zvl. DAŇHELKA, J. *Směrnice pro vydávání starších českých textů*. *Husitský Tábor*, č. 8, 1985, s. 285–301. a VINTR, J. *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*. *Listy filologické*, č. 121, 1998, s. 341–346.

Obrázek č. 1: „Postřelmovská listina“ (detail), pergamen, 1612, archiv autora. Foto: archiv autora.

dojednávají. V dispoziční gramatice je stěžejním bodem sloveso „odvzoujem“ – „odvzoujem vši obci a sousedům postřelmovským“. Vydavatelé tímto odkazují vždy určitou sumu peněz z výnosu pozemku, darovaného postřelmovským obyvatelům, na údržbu své rodinné hrobky. Součástí dispozice je i tady tzv. pertinenční formule, která podrobně popisuje příslušenství k nemovitosti – „totižto kus louky, slove v Dolních dílech, proti rybníku Novému pode vsí Chromči, počnouc od mezi Martina Krejčího“. V poslední třetině listiny se nachází sankce (potvrzení, rozhodnutí): „A oni, tiž lidé z dědiny Postřelmova, na budoucí a věčné časy mají a povinni budou ten pohřeb, vzavati i krov opatrovati a v ničem neopouštěti“. Koroborace, je zde vyjádřena třemi přivešenými pečetěmi, „že jest jeho milost pán na potvrzení a pro stálost smlouvy této pečeť svou vlastní, podle pečeti mé, Barbory Vokrouhlické z Kněnic etc., a mé, Albrechta Rohovlada Bukůvky z Bukůvky (na Červené Lhotě a Chromči, přidávati a přivěsiti dovoliti a poručiti jest ráčili“. Závěrečná formule odkazuje na úvodní dataci listiny – „léta a dne, jakž nahoře dotčeno“.

Listina je opatřena třemi, na pergamenových prouzcích přivešenými pečetěmi. Jako ochranné prvky křehkých voskových pečetí byly použity misky z tvrdého vosku přírodní barvy. Majiteli dvou typářů byli rodinní příslušníci rodu Bukůvků. Pečeť paní Barbory Okrouhlické z Kněnic je uprostřed, pečeť jejího syna Albrechta Rohovlada se nachází pohledově vpravo. Pečeť Barbory Okrouhlické z Kněnic je erbovní, kulatá, černé barvy o průměru 54 mm a výšce 55 mm.¹⁰ Legenda je psána česky, čtvercovou kapitálou, opis zní: BARBORA WOKRAVHLICKA Z KNENICZ. Pečeť Albrechta Rohovlada je taktéž erbovní, kulatá pečeť

¹⁰ Všechny rozměry jsou uváděny včetně ochranné misky.

černé barvy o průměru 53 mm a výšce 52 mm. Legenda je psána česky, čtvercovou kapitálou, ALB[RECHT ROHOWLAD BVKV]WKA Z BVKVWKY. Třetím spolupečetitelem listiny byl Ladislav Velen ze Žerotína, který má v celém smluvním aktu hned několik funkcí. Dříve než smlouva byla uzavřena, musel Zikmund získat souhlas s výstavbou hrobky od poručníků, tedy i od Ladislava Veleny ze Žerotína. Ten pak ve smlouvě figuroval jako osoba, která dala souhlas s výstavbou hrobky a současně zde vystupoval jako svědek a vyšší autorita. Jeho pečeť je erbovní, kulatá, červené barvy, o průměru 38 mm a výšce 35 mm. Legenda je psána česky, čtvercovou kapitálou, opis zní: [WLAD]ISLAW WELEN Z ZIEROTIN[A].

THE TREATY ABOUT ESTABLISHING THE FAMILY TOMB IN POSTŘELMOV

Summary: This contribution deals with diplomatic analysis of the so-called document of Postřelmov from 1612. This contract was initiated by Zikmund Bukůvka and completed by his wife Barbora Okrouhlická and his son Albrecht Rohovlad. The content of the contract is the arrangement of conditions for maintaining the family tomb in Postřelmov. It's interesting mainly due the fact, that the original document was lost during the 19th century and was worked only with his transcription to this day that is stored in the Moravian archives in Brno.

This archive material is set in a broader context and is use as example of treaties with proprietary content.

Key words: Bukůvka family, diplomatic, sphragistic, gentry, Potřelmov, Chromeč.

Mgr. Martin Fajtl (*1985)

Narozen v Brně, vystudoval pomocné vědy historické na Filosofické fakultě MU v Brně. V současné době na postgraduálním studiu. Zabývá se habsburskou diplomatikou a numismatikou.